

تأثیر کمیته ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابداری

سعید امیددی کردشولی^۱
محمد رضا پژوهی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۲

چکیده

کمیته مدیریت ریسک به تنهایی حسابرس‌ها را به اجرای حسابرسی‌های منظم تر و تقاضای سطح بالاتری از نظارت در حوزه حسابداری ملزم می‌کند. به عبارت دیگر، حسابرسان بیرونی ملزم می‌شوند بیشتر به گزارش‌های مالی توجه کنند و زمان طولانی تری صرف می‌شود در نتیجه حق الزحمه حسابداری بالاتری درخواست می‌شود. همچنین وجود کمیته ریسک ممکن است شرکت‌ها را به اختصاص منابع کافی و توجه به سیستم‌های کنترل داخلی خود ترغیب کند، که این امر باید منجر به صورت‌های مالی قابل اتکاتر شود. هدف این پژوهش بررسی تأثیر کمیته ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابداری است. به این منظور، نمونه‌ای از ۱۰۳ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب گردید. روش آماری مورد استفاده برای آزمون فرضیه‌های پژوهش روش داده‌های تابلویی و تحلیل مؤلفه اصلی بوده و آزمون‌ها با استفاده از نرم افزار آماری R انجام گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که کمیته ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابداری تأثیر معناداری ندارد.

واژه‌های کلیدی: کمیته ریسک، کیفیت گزارشگری مالی، حق الزحمه حسابداری.

۱. گروه حسابداری، واحد فضا، دانشگاه آزاد اسلامی، فضا، ایران. Omidisaeed1397@gmail.com
۲. گروه حسابداری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده مسئول) mpajoohi77@gmail.com

۱- مقدمه

گزارش‌های مالی یکی از مهم‌ترین فرآورده‌های سیستم حسابداری است که یکی از اهداف عمده آن فراهم کردن اطلاعات لازم برای ارزیابی عملکرد و توانایی سودآوری بنگاه اقتصادی می‌باشد (مرادی و همکاران، ۱۳۹۸). گزارش‌های مالی همواره باید برای کمک به کاربران در تصمیم‌گیری، اطلاعات قابل اعتمادی را ارائه نمایند. گزارش مالی بایستی در بردارنده اطلاعات مربوط، قابل اعتماد، قابل مقایسه و قابل فهم باشد و این اطمینان را ایجاد کند که اطلاعات منطقی‌عاری از خطا و تعصب است و صادقانه هر آنچه را که انتظار می‌رود بازگو نماید. کیفیت گزارشگری مالی به معنای انتقال اطلاعات بهتر درباره عملیات شرکت و سیستم گزارشگری است و باعث تصمیم‌گیری بهتر و ارزیابی کاراتر مباشرت مدیریت می‌شود. کیفیت گزارشگری مالی سبب سودمندی اطلاعات می‌شود، بنابراین واضح است که قانون‌گذاران و سرمایه‌گذاران برای داشتن گزارشگری با کیفیت بیشتر هم عقیده هستند زیرا، اعتقاد نهایی این است که کیفیت گزارشگری مالی دارای اثرات اقتصادی است (براندت و همکاران، ۲۰۱۰). حق الزحمه حسابرسی، یکی از موضوعات مورد علاقه بسیاری از پژوهشگران حسابرسی است. اگر چه روش پژوهش مورد استفاده در این مطالعات تا حدودی با یکدیگر متفاوت است، اما اکثر آن‌ها یک هدف عمده را دنبال می‌کنند و آن تشخیص عوامل موثر بر حق الزحمه حسابرسی است. آگاهی از این عوامل هم برای صاحبکار و هم برای حسابرس مفید است. برای بسیاری از صاحبکاران، حق الزحمه حسابرسی رقمی درخور توجه است. اگرچه ممکن است در شرکت‌های بزرگ با حجم فروش و نقدینگی بالا یا برخی شرکت‌های دولتی، توانایی پرداخت این هزینه به راحتی میسر باشد، ولی اکثر شرکت‌های تجاری کوچک و یا آن‌هایی که از وضعیت مالی مناسبی برخوردار نیستند، رقم هزینه می‌تواند بسیار با اهمیت و سنگین باشد، هزینه‌ای که ناگزیر به پرداخت آن هستند. در نتیجه از منظر صاحبکار، با شناخت عوامل موثر بر میزان حق الزحمه حسابرسی، هم با مذاکره و چانه زنی بر سر آن‌ها و هم با کنترل این عوامل در داخل سازمان می‌توان موجبات کاهش چنین هزینه‌ای را فراهم آورد و تحمل آن را آسانتر نمود. حسابرسان نیز با دانستن این عوامل می‌توانند خدمات خود را به شکل مناسبی قیمت‌گذاری کنند (گیست، ۱۹۹۲). ریسک گزارش مالی یکی از مهم‌ترین عوامل ریسک است که بر قیمت‌گذاری حسابرسی اثر می‌گذارد. تحقیقات پیشین نشان می‌دهند که تلاش‌های برنامه‌ریزی شده و نرخ صدور حساب، ریسک مدیریت سود مشتری را افزایش می‌دهد (گول و همکاران، ۲۰۰۳). چارلز و همکاران (۲۰۱۰) گزارش می‌دهند که رابطه بین دستمزدهای حسابرسی و ریسک گزارش مالی در زمان تصویب قانون ساکس بیشتر است و حق الزحمه حسابرسی مرتبط با ریسک گزارش مالی مشتری را افزایش می‌دهد. به علاوه، از آنجایی که مشوق‌های حقوق صاحبان سهام بر ریسک گزارش مالی شرکت تأثیر می‌گذارد، مشوق‌های القاکننده خطر جبران مدیریت به طور مثبت با حق الزحمه حسابرسی مرتبط هستند (کیم و همکاران، ۲۰۱۴).

در سال‌های اخیر، یک سری از ورشکستگی‌های مهم شرکت‌ها صورت گرفته که موجب بروز نگرانی‌هایی در خصوص بروز خطاهای جدید در فرآیند مدیریت ریسک در بسیاری از شرکت‌ها نظیر لیمن برادرز و جنرال

موتورز شده است. در پاسخ به این مسئله، توجه زیادی به توسعه چارچوب‌های مدیریت ریسک شرکت‌ها و تقویت شیوه‌های مدیریت ریسک شرکت شده است. رابطه بین مدیریت ریسک شرکت و کیفیت گزارشگری مالی مهم است زیرا ضروری است که گزارش‌های مالی به طور مناسب وضعیت مالی شرکت را با ریسک‌های تعیین شده توسط کمیته ریسک شرکت شفاف سازی کنند. در نتیجه چنین شرایطی، چند شرکت شروع به ایجاد کمیته تخصصی برای اجرا و نظارت ریسک‌ها کردند که به کمیته مدیریت ریسک شناخته می‌شود. هر چند تاکنون، اکثر کشورها اقدام ضروری برای شرکت‌ها به منظور ایجاد کمیته مدیریت ریسک چه به طور مجزا و چه به طور ترکیبی به غیر از موسسات مالی و بیمه را تحمیل نکرده‌اند در نتیجه مدیریت ریسک برای موسسات مالی و بیمه در مقایسه با موسسات غیر مالی ضروری است (آبی و همکاران، ۲۰۱۲). همان طور که توسط براون و همکاران (۲۰۰۹)، نیاز اداره شرکت مانند کمیته مدیریت ریسک که صراحتاً بر مدیریت فعالیت‌های ریسک تأکید می‌کند به دلیل رشد در تراکم ریسک بازار است که در بخش غیر مالی نیز روی می‌دهد. مثلاً شرکت‌ها در صنایع پتروشیمی با ریسک متنوعی مواجه شدند که لازم بود نظارت شود (ردی و باسو، ۲۰۰۸). به همین دلیل، برخی شرکت‌ها (مخصوصاً شرکت‌های غیر مالی) تمایل دارند کمیته مدیریت ریسک ترکیبی با کمیته حسابرسی تشکیل دهند. بوگالا و همکاران (۲۰۱۲) بر این باور بودند که سطح استقلال کمیته حسابرسی را می‌توان حفظ کرد و در مانع شدن از جدا کردن نقش مدیریت ریسک در کمیته حسابرسی جلوگیری ایجاد کرد و این موضوع مطابق با این ضرورت موسسه حسابرسان داخلی است که به این موضوع اشاره می‌کند که اداره مدیریت ریسک باید از فرایند حسابرسی داخلی متمایز شود.

در این مورد، یک رویکرد متداول نسبت به مدیریت ریسک سازمانی، خلق یک کمیته ریسک است. این کمیته مستقل مسئول نظارت بر ریسک و اعلام ریسک‌پذیری شرکت به ذینفعان است. یک کمیته ریسک با یک کمیته حسابرسی که مسئولیت مدیریت ریسک را بر عهده دارد در زمینه انطباق با قوانین و مقررات و تصمیم‌گیری‌های استراتژیک فعالیت می‌کند. همانطور که مدیریت ریسک شرکت به یک رویکرد مدیریت ریسک سازمانی تکامل می‌یابد که تجمع ریسک بخشی از مدیریت ریسک می‌شود، شرکت‌ها ذهنیت و قابلیت‌های کمیته حسابرسی را با افزایش مأموریت آن به یک کمیته ریسک کامل یا ایجاد یک کمیته ریسک جداگانه ارتقا می‌دهد. کیفیت کنترل داخلی از مدیریت ریسک سازمانی بهره مند می‌شود چون یک کمیته ریسک مسئولیت مدیریت ریسک را بر عهده می‌گیرد. با کاهش مسئولیت مدیریت ریسک کمیته حسابرسی، اثربخشی کمیته حسابرسی در نظارت بر کیفیت کنترل داخلی یک شرکت را افزایش می‌دهد. کریشنان (۲۰۰۵) تحقیقی در زمینه بررسی رابطه بین کیفیت کمیته حسابرسی و کیفیت کنترل‌های داخلی را انجام داد و نتایج نشان داد که کیفیت کمیته حسابرسی به صورت قابل توجهی تحت تأثیر از کیفیت کنترل داخلی قرار می‌گیرد. شرکت‌های دارای کیفیت گزارشگری مالی پایین‌تر (بالتر) احتمالاً عدم تقارن اطلاعات و مشکلات نمایندگی را افزایش (کاهش) می‌دهند که این منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی می‌شود زیرا کیفیت پایین پردازش اطلاعات حسابداری به تلاش‌های حسابرسی بالاتری نیاز داشته است. بهبود کارایی در شرکت‌ها ممکن است

بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر بگذارند (بیسلی و همکاران، ۲۰۰۹: دیفوند و ژانگ، ۲۰۱۴). که شرکت‌ها به منظور غلبه بر احتمال ورشکستگی مالی به دلیل ریسک‌ها، هیئت مدیره با استفاده از کمیته شرکت مانند کمیته مدیریت ریسک به دنبال حسابرسی باکیفیت‌تر هستند. در نتیجه این موضوع نرخ حسابرسی که توسط شرکت‌ها به حساب‌برسان پرداخت می‌شود را افزایش می‌دهد (نچل و ویلکنز، ۲۰۰۶). لذا پژوهش حاضر نخستین پژوهشی است که ارتباط بین کمیته ریسک از چارچوب کوزو با کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابرسی پرداخته است. همچنین، شایان ذکر است که تاکنون هیچ پژوهش داخلی نیز در ارتباط با موضوع پژوهش جاری انجام نشده است. در نتیجه، پژوهش حاضر نخستین پژوهشی است که به بررسی رابطه میان متغیرهای کمیته ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابرسی برای نمونه‌ای متشکل از شرکت‌های پذیرفته شده در بازار بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد. استدلال ما این است که وجود یا استقرار ساختار حاکمیت شرکتی قوی‌تر موجب افزایش اثربخشی کمیته ریسک و هیئت‌مدیره می‌شود. در ادامه مقاله حاضر، ابتدا مباحث مرتبط با کمیته ریسک و سیاست مدیریت ریسک و کیفیت کنترل داخلی تشریح می‌شود. در ادامه نیز به بررسی پژوهش‌های داخلی و خارجی پیشین مرتبط با موضوع پژوهش و تدوین فرضیه‌ها پرداخته شده است. علاوه بر این، مقیاس‌های اندازه‌گیری متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی به همراه الگوی پژوهش در این قسمت ارائه می‌شوند. آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد استفاده در این پژوهش و نتایج ناشی از مدل داده‌های تابلویی در بخش چهارم ارائه می‌شود. در نهایت، بخش پنجم با ارائه استدلال‌های پژوهش خاتمه یافته و نیز پیشنهادها لازم برای پژوهش‌های آتی در زمینه‌ی موضوع پژوهش در پایان این مطالعه ارائه می‌گردد.

۲- مبانی نظری پژوهش

۲-۱- کمیته مدیریت ریسک

نگرش به ریسک به عنوان آمیزه‌ای از مخاطره و فرصت از یک طرف و نیز چند وجهی بودن آن از طرف دیگر (ریسک اعتباری، نقدینگی، عملیاتی، استراتژی، بازار، کسب و کار و غیره) مستلزم اتخاذ رویکرد جامع نسبت به مدیریت ریسک است. مدیریت ریسک از جمله مهمترین فعالیت‌های واسطه‌ای به خصوص شرکت‌های مالی می‌باشد و تلاش‌های بسیاری در این شرکت‌ها جهت ارتقای شاخص‌های مدیریت ریسک انجام شده است. این شاخص‌ها از دید سهامداران شرکت‌ها نیز پوشیده نمانده و در ارزش‌گذاری سهام به این متغیرها توجه شده است (تاجمیر ریاحی، ۱۳۹۱). به دنبال فروپاشی اخیر شرکت‌های مشهور در اوایل این قرن، قابلیت اتکا شیوه‌های حاکمیت شرکتی مورد بررسی دقیق قرار گرفته است. در نتیجه، نهادهای نظارتی و سیاستگذاران نگرانی‌هایی را در مورد عدم موفقیت مدیریت و هیئت مدیره در پیش‌بینی و بررسی موثر مدیریت ریسک

سازمانی مطرح می‌کنند. به طور فزاینده‌ای، قانونگذاران به مشارکت قابل توجه بیشتری در رابطه با افشا اطلاعات مربوطه و هیئت نظارت بر ریسک نیاز دارند (فریزر، ۲۰۱۶).

هدف اصلی مدل یکپارچه مدیریت ریسک کوزو (۲۰۰۴)، کمک به مدیریت در دستیابی به اهداف استراتژیک، عملیاتی، گزارشگری و انطباق شرکت است. گرچه کوزو (۲۰۰۴) وجود کمیته مدیریت ریسک را الزامی نمی‌داند. ولی تشکیل کمیته مدیریت ریسک را پیشنهاد می‌دهد (لیبنبرگ و هویت، ۲۰۰۳). کوزو (۲۰۰۴) همچنین توضیح می‌دهد که مدیریت ریسک سازمانی شامل ریسک در سراسر سازمان می‌شود و با ادغام هر دو اطلاعات تجمعی و کنونی از منابع ریسک داخلی و خارجی، با آنها مقابله می‌کند. علاوه بر این، مدیریت ریسک سازمانی به همراستایی ریسک‌پذیری شرکت با زمینه استراتژی کسب و کار می‌پردازد (کوزو، ۲۰۰۴). قانون ساربانیز آکسلی در مدل یکپارچه مدیریت ریسک را منتشر کرد که به تفصیل رویکرد مدیریت ریسک را توضیح می‌دهد. مدیریت ریسک سازمانی را به صورت زیر تعریف می‌کند: "مدیریت ریسک فرآیندی است که توسط هیات مدیره، مدیریت و سایر پرسنل یک واحد تجاری اعمال می‌شود، در تدوین استراتژی و در کل سازمان اعمال می‌گردد و برای تعیین رویدادهای بالقوه طراحی شده است که ممکن است بر این واحد تجاری تأثیر بگذارد و ریسک را به گونه‌ای مدیریت می‌کند که مطابق با ریسک‌پذیری شرکت باشد تا تضمین معقولی در مورد دستیابی به اهداف واحد تجاری ارائه دهد. علاوه موقع پیاده سازی یک مدل مدیریت ریسک برای مدیریت راهنمایی ارائه می‌دهد. مدیریت را در برخورد کارآمد با عدم اطمینان‌ها راهنمایی می‌کند، در تعیین میزان عدم اطمینان‌هایی که شرکت با آنها روبرو است، کمک می‌نماید، تشخیص می‌دهد که عدم اطمینان هر دو ریسک‌ها و فرصت‌ها را ارائه می‌دهد و در مورد چالشی که شرکت‌ها در تعیین اینکه چه مقدار عدم اطمینان را باید پذیرش کنند، با آن روبرو هستند، راهنمایی ارائه می‌دهد.

۲-۲- مدیریت ریسک و کیفیت کنترل داخلی

در سال‌های اخیر مدیریت ریسک به صورت فزاینده‌ای تبدیل به یک مسئله مشهور در میان شرکت‌ها و رسانه‌ها شده است؛ با این حال، ادبیات علمی محدودی در حال حاضر موجود است (لیبنبرگ و هویت، ۲۰۰۳؛ پاگاج و وار، ۲۰۱۰). در سال ۲۰۰۴، کمیته حمایت مالی سازمان‌های کمیسیون تریدوی، مدل یکپارچه مدیریت ریسک را معرفی کرد که نشان دهنده دستاوردهای مختلف مدیریت ریسک برای سازمان‌ها است. مدیریت ریسک، رویکرد یکپارچه‌تری ارائه می‌دهد که ارزیابی می‌کند براساس ریسک‌پذیری و استراتژی شرکت، کدام ریسک‌ها باید کاهش یابند و کدام باید بر پذیرفته شوند. در ادبیات تجربی پیشین، شاخص‌ها و دستاوردهای مختلف مدیریت ریسک سازمانی مورد مطالعه قرار گرفته و مستند شده‌اند. باکستر و همکاران (۲۰۱۳)، بیان کردند که شرکت‌ها با برنامه‌های مدیریت ریسک سازمانی با کیفیت بالا، عملکرد بهتری دارند و دارای ارزش بازار بیشتری هستند. مدیریت ریسک سازمانی، تلاش کمیته حسابرسی در نظارت بر کنترل داخلی را افزایش می‌دهد، انتظار بر این است که یک رابطه مثبت بین مدیریت ریسک سازمانی و کیفیت

کنترل داخلی است (کریشنان، ۲۰۰۵). مک شان و همکاران (۲۰۱۱) تفاوت‌ها بین مدیریت ریسک سنتی و مدیریت ریسک سازمانی را با بیان اینکه مفهوم اساسی مدیریت ریسک سازمانی، تجمع ریسک‌ها در یک پرتفوی ریسک است، نشان داد. رویکرد مورد استفاده مدیریت ریسک سازمانی که هر ریسک به تنهایی پوشش داده می‌شود معمولاً به آن به عنوان یک رویکرد سیلویی نسبت به مدیریت ریسک اشاره می‌شود، در حالی که به رویکرد مورد استفاده مدیریت ریسک سازمانی، رویکرد جامع اطلاق می‌گردد. رویکرد جامع مدیریت ریسک سازمانی در کوزو (۲۰۰۴) به صورت زیر توصیف می‌شود: اول اینکه ریسک‌های مختلف پیش روی هر واحد یا دپارتمان کسب و کار مد نظر مدیر مربوطه شان قرار می‌گیرد. این ریسک‌های مختلف در یک پرتفوی ریسک در کنار هم قرار می‌گیرند که یک دیدگاه کلی از کلیه ریسک‌های مختلف پیش روی شرکت ارائه می‌دهد. با پرتفوی ریسک از کلیه ریسک‌ها برای هر واحد کسب و کار، مدیریت ارشد سپس ریسک باقیمانده را تعیین می‌کند. ریسک باقیمانده به جای اینکه برای هر ریسک به صورت جداگانه پوشش داده شود، باقیمانده پرتفوی ریسک براساس ریسک پذیری شرکت سپس پوشش داده می‌شود.

۳-۲- کمیته ریسک و کیفیت گزارشگری مالی

تحقیقات علمی شواهد محکمی را نشان می‌دهند که روش‌های حاکمیت شرکتی خوب باعث افزایش بهتر اطلاعات می‌شود. بنابراین انتظار می‌رود که کمیته ریسک به عنوان ابزاری برای حاکمیت شرکت خوب، افشا ریسک را با وجود کمیته‌های ریسک افزایش دهد. از طرفی کیفیت گزارشگری مالی در بازارهای مالی یکی از موضوعات مورد علاقه مشارکت کنندگان (ذی نفعان) در بازار می‌باشد که به موجب آن اطلاعات تهیه، منتشر و برای اهداف تخصیص سرمایه (تصمیم‌های سرمایه‌گذاری که آینده نگر هستند) مورد استفاده قرار می‌گیرد. از سوی دیگر، هدف اولیه ارایه اطلاعات حسابداری و گزارشگری مالی در بازار سرمایه، کمک به تصمیم‌گیری و قضاوت مطمئن تر ذی نفعان است. زیرا، گزارش‌های باکیفیت تر، منجر به تصمیم‌های و قضاوت‌های با کیفیت و مفیدتر برای استفاده کنندگان (ذی نفعان) می‌شود و هدف ثانویه کیفیت اطلاعات گزارش شده، پیام دهی به مشارکت کنندگان در تولید و انتشار اطلاعات است؛ که با چه کیفیتی به ایفای وظایف خود می‌پردازند (ونس تراثلن، ۲۰۰۰). در حالی که وجود کمیته ریسک اختیاری است، در عمل، طرفداران این موضوع استدلال می‌کنند که کمیته‌های ریسک، نظارت بر ریسک‌های هیات مدیره را تقویت می‌کند زیرا این کمیته‌ها منابع اختصاصی را برای ارزیابی مستمر ریسک قابل پذیرش و میزان ریسک موجود (مشخصات ریسک) شرکت فراهم می‌کنند و کنترل‌های داخلی شرکت را حول مدیریت خطر تایید می‌کنند (مور و براونیس، ۲۰۰۸). این در حالی است که، مخالفان این مفهوم استدلال می‌کنند که کمیته ریسک، توانایی کلی هیئت مدیره را به منظور انسجام کامل ارزیابی ریسک در نظارت خود بر استراتژی‌ها و عملیات شرکت در سطح کلی مختل می‌کند (بیتس و لکلرک، ۲۰۰۹). تحقیقات موجود نشان می‌دهد که کمیته‌های حسابرسی مسئولیت کلی نظارت بر ریسک را بر عهده دارند (هی و همکاران، ۲۰۰۶). تونلو (۲۰۱۲) وجود یک کمیته ریسک به موازات

یک کمیته حسابرسی عملیاتی ضروری است زیرا کمیته‌های حسابرسی ممکن است مهارت‌ها و زمان کافی برای انجام امور خود در خصوص ارزیابی ریسک نداشته باشند. با این وجود، کمیته‌های حسابرسی مسئولیت‌های بسیاری در خصوص تمرکز بر گزارشگری مالی دارند و لذا گسترش نقش کمیته حسابرسی ممکن است مسئولیتی سنگین باشد (سونگ و ویندرام، ۲۰۰۴).

به طور سنتی، عملکرد مدیریت ریسک، که شامل مدیریت ریسک اعتبار، فعالیت‌های مدیریت دارایی و اطمینان دهی کیفیت گزارشگری مالی است، توسط کمیته حسابرسی انجام می‌شد، لیکن آن‌جی و همکاران (۲۰۱۲) استدلال می‌کنند که به دلیل اینکه شرکت‌ها دارای ریسک‌های عملیاتی گسترده تری، اعم از مالی و غیرمالی هستند و امکان دارد که توانایی فنی لازم، از محدوده کمیته حسابرسی فراتر رود، لذا کمیته‌های ریسک مستقل مورد نیاز می‌باشد. شواهد فریزر و هنری (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که کمیته حسابرسی در رابطه با مدیریت ریسک از تخصص کافی برخوردار نیست. به طور مشابه، براون و همکاران (۲۰۰۹) نیز نشان می‌دهند که به دلیل افزایش پیچیدگی‌ها در مدل‌های کسب و کار، مدیریت ریسک، دیگر صرفاً وظیفه کمیته حسابرسی نیست. ساپرمانیام و همکاران (۲۰۰۹) اثبات می‌کنند که کمیته ریسک، عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش داده و با پرداختن به ریسک مدیریت گزارشگری مالی، هزینه‌ها را کاهش می‌دهد. شواهد یاتیم (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که وقتی شرکت دارای کمیته ریسک عملیاتی است، تعداد جلسات هیئت افزایش می‌یابد. و فایس (۱۹۹۹) استدلال می‌کند که شرکت‌هایی که تعداد جلسات بالاتری دارند احتمالاً کیفیت نظارت را بهبود می‌بخشند. به طور کلی، با وجود کمیته ریسک، کیفیت کنترل داخلی افزایش می‌یابد و انتظار می‌رود که با کاهش رفتارهای تقلبی فرصت طلبانه، کیفیت گزارشگری مالی بهبود یابد (جیانگ و همکاران، ۲۰۱۰؛ دونسون و همکاران، ۲۰۱۶). لارنس و همکاران (۲۰۱۸) مشخص کردند که وجود کمیته ریسک نشان دهنده این است که یک شرکت دارای ریسک عملیاتی است و استدلال می‌کنند که ریسک عملیاتی عنصر اصلی سازوکار کنترل داخلی را تشکیل می‌دهد.

۲-۴- کمیته ریسک و حق الزحمه حسابرسی

تحقیقات تجربی شواهدی را نشان می‌دهد که ریسک تجاری توسط حسابرس قیمت‌گذاری می‌شود. شرکتی با یک کمیته ریسک موثر می‌تواند نشان دهنده یک سیستم کنترل داخلی قوی‌تر باشد که این منجر به ریسک تجاری کمتر شده و ممکن است بر قیمت‌گذاری حسابرسی تأثیر بگذارد. هی و همکاران (۲۰۰۶) شواهدی را نشان می‌دهند که حاکمیت شرکتی قوی‌تر، قیمت حسابرسی را تعیین می‌کند و به طور مشابه، کمیته ریسک نشان دهنده حاکمیت شرکتی بهتر بوده که این احتمالاً بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر می‌گذارد. شرکت‌های دارای کیفیت گزارشگری مالی پایین‌تر (بالاتر) احتمالاً عدم تقارن اطلاعات و مشکلات نمایندگی را افزایش (کاهش) می‌دهند که این منجر به افزایش قیمت حسابرسی می‌شود زیرا کیفیت پایین پردازش اطلاعات حسابداری به تلاش‌های حسابرسی بالاتری نیاز داشته (هریبار و همکاران، ۲۰۱۴؛ لوبو و ژائو، ۲۰۱۳) و در این

حالت احتمال بیشتری در خصوص مواجهه با ریسک‌های قضایی وجود دارد (چونگ و همکاران، ۲۰۱۳؛ اسکینر و سرینیواسان، ۲۰۱۲).

عبدالله و سید (۲۰۱۹) استدلال می‌کنند که وجود کمیته ریسک نشان دهنده حاکمیت شرکتی با کیفیت بالاتر بوده که پیامد آن جرایم شرکتی پایین‌تر است. در مقابل، دلایلی (۲۰۰۵) اکیدا توصیه می‌کند که یک کمیته ریسک، پیچیدگی محیط کسب و کار مدرن و عدم اطمینان اقتصادی را به شکلی موثرتر مورد توجه قرار دهد. یاتیم (۲۰۱۰) وجود یک کمیته ریسک جداگانه می‌تواند کنترل‌های داخلی را به منظور کاهش مشخصه-های ریسک افزایش داده که این ممکن است باعث کاهش تلاش‌های حسابرسی شده و در نتیجه ساعت انجام حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی کاهش می‌یابد. دالی و بوچینو (۲۰۰۶) دریافتند که اعضای کمیته حسابرسی از فشار کاری زیادی که برای نظارت بر ریسک متحمل می‌شوند ناراضی هستند. سابرمانیام و همکاران (۲۰۰۹) تشکیل کمیته ریسک باعث تقویت قدرت یک شرکت می‌شود که به سازمان‌ها در دستیابی به اهداف خود، حفظ اعتبار و همچنین ارائه گزارش‌های مالی با کیفیت بهتر کمک می‌کند.

۳- پیشینه پژوهش

۳-۱- پژوهش‌های خارجی

مالیک و شیف (۲۰۲۱)، به بررسی اثرات کمیته ریسک و حق الزحمه حسابرسی پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که بین اعضای مستقل کمیته ریسک و حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود دارد همچنین تأثیر معناداری بین اعضای زن کمیته ریسک و تخصص کمیته ریسک بر حق الزحمه حسابرسی وجود ندارد. نیشال پراساد و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان "واحد حسابرسی داخلی، کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی" به این نتیجه دست یافتند که ارتباط مثبت قوی بین استفاده از حسابرس داخلی و حق الزحمه حسابرسی وجود دارد همچنین ارتباط معناداری بین استفاده از حسابرس داخلی و کیفیت حسابرسی پیدا نکردند. بهویان و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی کمیته ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابرسی پرداختند. نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که وجود کمیته ریسک، اقلام تعهدی را کاهش می‌دهد. این به این معنی است که کیفیت گزارشگری مالی هنگام کار کمیته ریسک بهبود می‌یابد. یافته‌های همچنین نشان می‌دهد که وجود کمیته ریسک، هزینه‌های حسابرسی را افزایش می‌دهد. هاینز و همکاران (۲۰۱۵) به بررسی حق الزحمه حسابرسی و وجود کمیته ریسک پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد شواهدی مبنی بر افزایش حق الزحمه حسابرسی در حالت وجود کمیته ریسک را مستند کردند. همچنین با بهره‌گیری از دیدگاه تقاضای حسابرسی اثبات می‌کنند که وجود کمیته ریسک نشان دهنده میزان ریسک موجود (نمایه ریسک) سازمان بوده که در نتیجه این موضوع نظارت بیشتری را می‌طلبد و منجر به تلاش‌های حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی بالاتر می‌شود.

۲-۳- پژوهش‌های داخلی

باباجانی و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی تأثیر مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی و حساب‌رسان مستقل پرداختند. جامعه آماری شامل اعضای مثلث حاکمیتی شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران بوده که در نهایت ۱۴۶ مثلث حاکمیت شرکتی به عنوان نمونه مورد آزمون قرار گرفتند و با استفاده از مصاحبه و پرسشنامه استاندارد تعدیل شده اقدام به جمع آوری داده‌ها گردید. نتایج نشان داد که از نظر مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی، حساب‌رسان مستقل و مثلث حاکمیت شرکتی، مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معنادار دارد و نظریه نمایندگی بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه و کیفیت گزارشگری مالی نقش تعدیل‌گری مثبت ایفا می‌نماید. اما از نظر مثلث حاکمیت شرکتی، نظریه وابستگی منابع بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی نمی‌تواند اثر تعاملی داشته باشد. از نظر مدیران ارشد، تأثیر نظریه‌های مذکور بر رابطه بین مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی و کیفیت گزارشگری مالی نسبت به نظرات کمیته حسابرسی و حساب‌رسان مستقل قوی‌تر می‌باشد. بشیری منش و صمیمی (۱۴۰۰) به بررسی خوانایی متن صورتهای مالی و استراتژی‌های حساب‌رسان در مواجهه با ریسک حسابرسی پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان داد، با افزایش میزان پیچیدگی و ابهام متن صورتهای مالی، حساب‌رسان وقت بیشتری برای انجام فرآیندهای حسابرسی صرف نموده و در نتیجه حق الزحمه حسابرسی و میزان تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی افزایش می‌یابد. همچنین، حساب‌رسان در مواجهه با ابهام در متن صورتهای مالی از اظهار نظر مشروط استفاده می‌کنند تا ریسک حسابرسی را کاهش دهند ولی استفاده از استراتژی عدم پذیرش صاحبکار بدلیل پیچیدگی متن صورتهای مالی مشاهده نشد. باغومیان و محمدی (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر رابطه میان ریسک‌های محیطی شرکت و حق الزحمه حسابرسی پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که محققین پس از طرح مبانی نظری و فرضیه‌های پژوهش، از طریق نمونه‌گیری به روش حذف سیستماتیک، تعداد ۱۰۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را در یک قلمروی زمانی ۵ ساله (۱۳۹۶-۱۳۹۲) به عنوان نمونه آماری انتخاب کردند و پس از استخراج داده‌های مورد نیاز و بررسی مفروضات کلاسیک رگرسیون خطی، به آزمون فرضیه‌های طرح شده در پژوهش با استفاده از رگرسیون خطی چند متغیره پرداختند. یافته‌های پژوهش، ضمن عدم تأیید فرضیه‌ها، این نتیجه را در بر داشت که افزایش تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی موجب تضعیف شدت رابطه مستقیم میان ریسک‌های محیطی شرکت (شامل ریسک مالی، ریسک عملیاتی و ریسک تجاری) و حق الزحمه حسابرسی نخواهد شد. آذین فر و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر ابعاد ریسک بر قیمت گذاری حسابرسی پرداختند. یافته‌های پژوهش آن‌ها که با استفاده از مدل رگرسیون خطی صورت گرفته، نشان می‌دهد که یک رابطه نسبتاً قوی بین ریسک مالی و ریسک عملیاتی با حق الزحمه حسابرسی وجود دارد که از لحاظ آماری معنی دار است و همچنین شواهدی مبتنی بر وجود رابطه معن دار بین ریسک تجاری و حق الزحمه حسابرسی یافت نشد. کاردان و

همکاران (۱۳۹۵) به بررسی رابطه بین اظهارنظر حسابرسان، اقلام تعهدی اختیاری و ریسک مالی پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها آن‌ها حاکی از این است که نوع اظهار نظر حسابرسان با اقلام تعهدی اختیاری رابطه مستقیم دارد یعنی اینکه حسابرسان مستقل موجب کاهش استفاده مدیریت از اقلام تعهدی اختیاری می‌شود. اهرم مالی و اظهارنظر حسابرسان با اقلام تعهدی اختیاری رابطه معکوس داشت، یعنی با افزایش اهرم مالی اقلام تعهدی اختیاری کمتری استفاده شده و اظهار نظر حسابرسان به سمت مقبول سوق پیدا می‌کند. نوسانات سود و اظهار نظر حسابرسان با اقلام تعهدی اختیاری رابطه نداشت.

۴- فرضیه‌های پژوهش

به منظور دستیابی به اهداف تحقیق فرضیه‌ها به شرح زیر تدوین شده‌اند:

- (۱) بین کمیته مدیریت ریسک و کیفیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد.
- (۲) بین کمیته مدیریت ریسک و حق الزحمه حسابرسان رابطه معناداری وجود دارد.

۵- روش پژوهش

محققان برای انجام پژوهش علمی ابتدا با توجه به مسئله پژوهش اقدام به گردآوری اطلاعات نموده و به صورت هدفمند اطلاعات مربوطه را جمع‌آوری کرده و در نهایت امر با ارائه راه‌کار و پیشنهادهای لازم، از پژوهش خود نتیجه‌گیری می‌کنند. پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کاربردی بوده و از این رو با جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات کمی و کیفی و قضاوت ارزشی مرتبط است. بخش جمع‌آوری داده‌های این پژوهش، کمی بوده و از روش‌شناسی توصیفی و همبستگی- بهره‌مند می‌شود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری و آزمون فرضیه‌های پژوهش حاضر از آمار توصیفی و آمار استنباطی و روش داده‌های تابلویی (پانل دیتا) استفاده خواهد شد. انتخاب نمونه از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ با استفاده از معیارهای زیر انجام شد:

- (۱) شرکت قبل از سال ۱۳۹۰ در بازار بورس پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۹ در بورس فعال باشد.
- (۲) به دلیل ماهیت خاص فعالیت شرکت‌های هلدینگ، بیمه، لیزینگ، بانک‌ها، مؤسسات مالی و سرمایه‌گذاری و تفاوت قابل‌ملاحظه آن‌ها با شرکت‌های تولیدی و بازرگانی، شرکت انتخابی جز شرکت‌های یاد شده نباشد.
- (۳) از منظر افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد و طی بازه زمانی پژوهش نیز تغییر سال مالی نداشته باشد.
- (۴) سهام شرکت‌ها در طول هر یک از سال‌های دوره پژوهش معامله شده باشد و از بورس حذف نشده باشند.
- (۵) اطلاعات مالی شرکت‌ها در دسترس باشد.

۶- مدل آزمون فرضیه‌های پژوهش

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌های آماری زیر استفاده شده است:

$$FRO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 RISK_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 LOSS_{i,t} + \beta_5 BDIND_{i,t} + \beta_6 BDDUAL_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \beta_8 BIG4_{i,t} + \beta_{i,t}$$

$$LN(AF)_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 RISK_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 LOSS_{i,t} + \beta_5 BDIND_{i,t} + \beta_6 BDDUAL_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \beta_8 BIG4_{i,t} + \beta_9 GC_{i,t} + \beta_{10} ARL_{i,t} + \beta_{i,t}$$

۶-۱- متغیرهای پژوهش

متغیرهای وابسته، مستقل و کنترلی این پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

اولین متغیر وابسته این پژوهش کیفیت گزارشگری مالی ($FRO_{i,t}$) است، به منظور ارزیابی این متغیر از معیار اقلام تعهدی اختیاری از مدل تعدیل شده جونز استفاده شده است. متغیر وابسته دیگر مورد استفاده در این پژوهش حق الزحمه حسابرسی ($LN(AF)_{i,t}$) می‌باشد. حق الزحمه حسابرسی را به صورت لگاریتم طبیعی حق الزحمه افشا شده در بخش هزینه‌های اداری و عمومی یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اندازه‌گیری می‌نماییم (مشایخی و همکاران، ۱۳۹۵). متغیر مستقل این پژوهش کمیته ریسک ($RISK_{i,t}$) است که بر اساس مدل پژوهش بهویان و همکاران (۲۰۲۰) اندازه‌گیری می‌شود. در صورت وجود کمیته ریسک در شرکت عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر لحاظ می‌شود. متغیرهای کنترلی این پژوهش نیز عبارتند از: اندازه شرکت ($SIZE_{i,t}$)، برای سنجش این متغیر همانند پژوهش نادری و همکاران (۱۴۰۰) از لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت استفاده می‌شود. اهرم مالی ($LEV_{i,t}$) این متغیر از تقسیم بدهی‌ها به دارایی‌ها بدست می‌آید (بهویان و همکاران، ۲۰۲۰). زیان دهی شرکت ($LOSS_{i,t}$)، اگر شرکت زیان خالص گزارش کرده باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر (بهویان و همکاران، ۲۰۲۰). استقلال هیات مدیره ($BDIND_{i,t}$)، در این پژوهش همانند بهویان و همکاران (۲۰۲۰)، درصد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره شرکت اندازه‌گیری شده است. دوگانگی وظایف مدیرعامل ($BDDUAL_{i,t}$)، اگر وظیفه مدیرعامل و رئیس یا نایب رئیس هیئت مدیره شرکت بر عهده یک فرد باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر (بهویان و همکاران، ۲۰۲۰). جریان نقد عملیاتی ($OCF_{i,t}$)، طبق استاندارد شماره ۲ حسابداری ایران، جریان نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی شامل جریان‌های نقدی ورودی و خروجی ناشی از فعالیت‌های اصلی و مستمر مولد درآمد عملیاتی واحد تجاری و نیز آن دسته از جریان‌های نقدی است که از نظر ماهیت نمی‌توانند به‌طور مستقیم با سایر طبقات جریان‌های نقدی صورت جریان وجه نقد ارتباط داشته باشند (بهویان و همکاران، ۲۰۲۰). اندازه موسسه حسابرسی ($BIG4_{i,t}$)، اگر موسسه حسابرسی مورد نظر سازمان حسابرسی باشد عدد یک و در مورد سایر موسسات حسابرسی عدد صفر به متغیر تعلق می‌گیرد. (جودی و منصورفر، ۱۳۹۹). تداوم فعالیت ($GC_{i,t}$)، در صورتی که گزارش حسابرسی شرکت حاوی بند تداوم فعالیت بوده است، به این صورت که

حسابرس اظهار ناطمینانی نسبت به توانایی شرکت به ادامه فعالیت کرده باشد، یک و در غیر این صورت صفر (بهویان و همکاران، ۲۰۲۰). تاخیر گزارش حسابرس (□□□□□□□□□□)، که از لگاریتم طبیعی فاصله بین تعداد روزهای پایان سال مالی و ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده بدست می‌آید. (بهویان و همکاران، ۲۰۲۰).

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- شاخص‌های توصیفی و ماتریس همبستگی اسپیرمن

جدول ۱ شاخص‌های مرکزی و پراکندگی داده‌های مورد مطالعه در پژوهش حاضر را برای تمامی ۱۰۳ شرکت مورد بررسی در دوره نه ساله پژوهش نشان می‌دهد. آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای کمی پژوهش را (شامل کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار) به تفکیک برای شرکت‌های نمونه پژوهش نشان می‌دهد. نتایج حاصل از آمار توصیفی که در جدول زیر آمده است بیان می‌دارد که میانگین کیفیت گزارشگری مالی ۰.۰۵۶ و میانه آن ۰.۰۳۱۴ است. کمترین میزان آن ۰.۰۴۷۳۶- و بیشترین آن ۰.۸۷۰۳ است. همچنین میانگین حق الزحمه حسابرسی ۲۰.۶۳۷ بوده و میانه آن ۲۰.۶۲۳۴ است که اختلاف ناچیزی را بین این دو نشان می‌دهد. نسبت بدهی‌ها به دارایی‌ها به طور متوسط ۶۵ درصد بوده است هم چنین میانگین تاخیر گزارش حسابرسی ۷۳ روز کمترین آن ۱۹ و بیشترین آن ۱۲۳ گزارش شده است. همچنین میانگین متغیرهای کنترلی اندازه شرکت و استقلال هیات مدیره به ترتیب ۱۴/۱۴۹ و ۰/۵۹۹ می‌باشد. این مقادیر برای سایر متغیرها نیز در جدول فوق گزارش شده است.

جدول ۱ (الف) - آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نوع متغیر	متغیر	نماد	میانگین	میانه	خطای معیار	کمینه	بیشینه
وابسته	کیفیت گزارشگری مالی	FRO	۰.۰۵۶	۰.۰۳۱۴	۰.۱۶۱۱	۰.۴۷۳۶	۰.۸۷۰۳
	حق الزحمه حسابرسی	LN.AF	۲۰.۶۳۷	۲۰.۶۲۳۴	۰.۸۴۰۶	۱۸.۴۴۰۵	۲۳.۹۲۱۰
کنترلی	اندازه شرکت	SIZE	۱۴.۱۴۹	۱۴.۰۱۹۴	۱.۵۹۷۱	۱۰.۱۶۶۵	۱۹.۱۷۱۴
	اهرم مالی	LEV	۰.۶۵۵۸	۰.۶۴۵۹	۰.۳۲۰۷	۰.۰۰۸۵	۲.۷۶۶۹
	استقلال هیئت مدیره	BDIND	۰.۵۹۹۷	۰.۶۰۰۰	۰.۱۶۰۱	۰.۰۰۰۰	۱
	جریان نقد عملیاتی	OCF	۰.۲۹۹۹	۰.۰۸۳۸	۰.۷۷۹۳	۲.۳۴۱۷	۸.۳۰۵۸
	تاخیر گزارش حسابرس	ARL	۷۳.۱۰۵	۷۵	۲۶.۱۲۵	۱۹	۱۲۳
تعداد کل مشاهدات		۹۲۷ سال - شرکت					

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۱(ب) - آمار توصیفی متغیرهای کیفی پژوهش

نوع متغیر	متغیر	نماد	فراوانی	درصد فراوانی
کنترلی	کمیته ریسک	Risk	60	۵۰/۰۶
	زیان دهی شرکت	LOSS	175	۹۰/۱
	دوگانگی وظایف مدیرعامل	BDDUAL	255	۰/۲۷۵
	اندازه موسسه حسابرسی	BIG4	229	۵۰/۲
	تداوم فعالیت	GC	20	۲۰/۰۲

منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به جدول فوق ملاحظه می‌شود که تعداد شرکت‌های دارای کمیته ریسک ۶۰ مورد بوده است که ۶/۵ درصد را شامل می‌شود. ۱۹ درصد از شرکت‌ها دارای زیان هستند. هم‌چنین ۲۷ درصد از شرکت‌ها وظیفه مدیرعامل و رئیس یا نایب رئیس هیئت مدیره بر عهده یک فرد بوده است. سازمان حسابرسی ۲۵ درصد شرکت‌ها را مورد حسابرسی قرار داده است.

۷-۲- آمار استنباطی

در این قسمت از تحقیق به بررسی و نتیجه‌گیری در مورد فرضیه‌های تحقیق پرداخته می‌شود. به منظور برآزش مدل رگرسیون معمولی پانلی در ابتدا با استفاده از آزمون‌های مناسب نظیر چاو، هاسمن، قابلیت ادغام یا پروش پاگان و پس از انتخاب روش مناسب و هم‌چنین بررسی برقرار بودن فروض زیربنایی این روش، مدل نهایی تأیید شده به داده‌ها برآزش داده می‌شود و سپس به برآورد ضرایب و نتیجه‌گیری در مورد این فرضیه‌ها پرداخته می‌شود.

۷-۲-۱- آزمون‌های شناسایی نوع مدل رگرسیون

شناسایی نوع مدل رگرسیونی که باید مورد استفاده محقق قرار گیرد توسط آزمون‌های چاو و هاسمن محقق می‌شود. در واقع آزمون چاو مشخص می‌سازد که محقق بین مدل رگرسیون معمولی یا تلفیقی (OLS) و مدل رگرسیون پانلی کدام را باید انتخاب کند و پس از آن با استفاده از آزمون هاسمن مشخص می‌شود که بین مدل‌های رگرسیون معمولی پانلی با اثرات ثابت و اثرات تصادفی کدام یک برای برآزش به داده‌ها مناسب‌تر می‌باشد.

جدول ۲- نتایج آزمون چاو

فرضیه	آزمون	مقدار آماره	P-مقدار
اول	چاو	۱.۸۶	<۰/۰۰۱
دوم	چاو	۵/۱۳	<۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج آزمون چاو برای مقایسه مدل پانلی با مدل رگرسیون معمولی در جدول فوق آمده است. در صورتی که p -مقدار حاصل برای آزمون چاو از سطح خطای 0.05 کمتر بوده مدل بصورت رگرسیون کمترین مربعات پانلی برازش می‌یابد. بر اساس نتایج مندرج در جدول فوق مدل رگرسیون پانلی مورد تایید می‌باشد در ادامه به بررسی آزمون هاسمن پرداخته می‌شود.

جدول ۳- نتایج آزمون هاسمن

فرضیه	آزمون	مقدار آماره	p -مقدار
اول	هاسمن	۴.۱۲	۰.۸۴
دوم	هاسمن	۱۵.۲۵	۰.۱۲

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج آزمون هاسمن در جدول فوق گزارش شده است، در صورتی که p -مقدار مربوط به آزمون هاسمن کمتر از سطح خطای 0.05 باشد آنگاه مدل پانلی با اثرات ثابت و در غیر این صورت مدل پانلی با اثرات تصادفی مدلی مناسب جهت برآورد ضرایب می‌باشد با توجه به نتایج مستند در در جدول فوق مدل پانلی با اثرات تصادفی تایید می‌گردد.

جدول ۴- نتایج آزمون ضرایب لاگرانژ

فرضیه	آزمون	مقدار آماره	p -مقدار
اول	بررسی اثر اغام زمان	۲۰۱/۲۲	<0.001
اول	بررسی اثر اغام مکان	۲۵/۵	<0.001
اول	بررسی اثر ادغام زمان و مکان	۲۲۶/۷۲	<0.001
دوم	بررسی اثر اغام زمان	۲/۱۱	<0.146
دوم	بررسی اثر اغام مکان	۲۵۵/۶۶	<0.001
دوم	بررسی اثر ادغام زمان و مکان	۲۵۷/۷۸	<0.001

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج مربوط به آزمون ضرایب لاگرانژ حاکی از آن است که قابلیت ادغام اثرات وجود ندارد و کماکان مدل مناسب پانل اثرات تصادفی است. پس از اجرای آزمون‌های انتخاب مدل و مشخص شدن مدل مناسب لازم است که فروض کلاسیک در خصوص مدل، آزمون گردد. در داده‌های پانلی، از بین فروض کلاسیک عموماً آزمون ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی سریالی از اهمیت بیشتری برخوردارند. در این تحقیق برای بررسی

ناهمسانی واریانس از آزمون بروش پاگان و برای بررسی عدم خودهمبستگی سریالی از آزمون بروش گادفری ولدریج استفاده می‌شود که نتایج در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون بروش پاگان و بروش گادفری ولدریج

فرضیه	آزمون	مقدار آماره	P-مقدار
اول	بروش گادفری ولدریج	۶/۸	۰/۲۳
اول	بروش پاگان	۱۹/۹۱	<۰/۰۰۱
دوم	بروش گادفری ولدریج	۲۶۹/۰۶	<۰/۰۰۰۱
دوم	بروش پاگان	۲۴/۶۵	<۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانطور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود p - مقدار آزمون بروش پاگان کمتر از سطح خطای ۵ درصد است در نتیجه فرضیه صفر رد شده و ناهمسانی واریانس وجود دارد. مشاهده می‌شود p - مقدار آزمون بروش گادفری ولدریج در فرضیه اول از سطح خطای ۵ درصد بیشتر است که حاکی از آن است که بین خطاهای مدل خودهمبستگی سریالی وجود ندارد. در صورت عدم برقراری ناهمسانی واریانس و خود همبستگی سریالی خطاها، برای رفع آن روش وجود دارد: روش حدقل مربعات تعمیم یافته، روش پرایس-وینستن و تصحیح نیوی وست. در این تحقیق جهت تخمین مناسب متغیرهای مدل از روش تصحیح نیوی وست در برآورد نهایی مدل استفاده می‌شود.

جهت بررسی فرضیه اول تحقیق مشاهده می‌شود P - مقدار آماره معنی داری مدل بیان می‌کند که مدل در سطح خطای ۵ درصد معنادار نیست و نشان می‌دهد مدل از برازش مناسب برخوردار نیست و نتایج آن قابل اعتماد نیست. با توجه به نتایج جدول ۶ مشاهده می‌شود که P - مقدار کمیته ریسک ۰.۳۲۹۲ بیشتر از سطح خطای ۵ درصد بوده در نتیجه معناداری نیست و بیان می‌کند که کمیته ریسک و کیفیت گزارشگری مالی اثر معناداری ندارد لذا فرضیه اول رد می‌شود.

همچنین در فرضیه دوم p - مقدار آزمون بروش پاگان برای همه مدل‌ها کمتر از سطح خطای ۵ درصد است در نتیجه فرضیه صفر رد شده و ناهمسانی واریانس وجود دارد. هم چنین مشاهده می‌شود p - مقدار آزمون بروش گادفری ولدریج از سطح خطای ۵ درصد کمتر است که حاکی از آن است که بین خطاهای مدل خودهمبستگی سریالی وجود دارد. جهت رفع این مشکل از روش نیوی وست جهت برآورد مدل استفاده می‌شود.

جدول ۶- نتایج برازش فرضیه اول

$$FRO_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 RISK_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 LOSS_{i,t} + \beta_5 BDIND_{i,t} + \beta_6 BDDUAL_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \beta_8 BIG4_{i,t} + \beta_{i,t}$$

مقدار-P	آماره t	خطای استاندارد	ضرایب	متغیر	
				نماد	عنوان
۰.۷۴۶۳	۰.۳۲۳۶	۰.۰۶۶۸	۰.۰۲۱۶	(Intercept)	عرض از مبدأ
۰.۳۲۹۲	۰.۹۷۵۸	۰.۰۲۹۸	۰.۰۲۹۱	Risk	کمیته ریسک
۰.۶۹۱۷	۰.۳۹۶۵	۰.۰۰۴۳	۰.۰۰۱۷	SIZE	اندازه شرکت
۰.۸۰۲۵	-۰.۲۵۰۲	۰.۰۱۹۸	-۰.۰۰۵۰	LEV	اهرم مالی
۰.۰۵۶۷	-۱.۹۰۶۰	۰.۰۱۳۹	-۰.۰۳۴۶	LOSS	زیان دهی شرکت
۰.۶۷۶۳	-۰.۴۱۷۵	۰.۰۴۳۲	-۰.۰۱۸۰	BDIND	استقلال هیات مدیره
۰.۴۳۰۹	۰.۷۸۷۶	۰.۰۱۲۵	۰.۰۰۹۸	BDDUAL	دوگانگی وظایف مدیرعامل
۰.۰۷۶۲	۱.۷۷۲۹	۰.۰۱۰۲	۰.۰۱۸۰	OCF	جریان نقد عملیاتی
۰.۶۹۳۶	-۰.۳۹۵۳	۰.۰۱۳۶	-۰.۰۰۵۴	BIG4	اندازه موسسه حسابرسی
۰/۰۰۴	ضریب تعیین تعدیل شده		۱۲/۰۶ (۰/۱۴)	آماره معنی داری مدل (P-مقدار)	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۷- نتایج برازش فرضیه دوم

$$LN(AF)_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 RISK_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 LOSS_{i,t} + \beta_5 BDIND_{i,t} + \beta_6 BDDUAL_{i,t} + \beta_7 OCF_{i,t} + \beta_8 BIG4_{i,t} + \beta_9 GC_{i,t} + \beta_{10} ARL_{i,t} + \beta_{i,t}$$

مقدار-P	آماره t	خطای استاندارد	ضرایب	متغیر	
				نماد	عنوان
<۰/۰۰۰۱	۵۹.۸۸۰۷	۰.۳۲۰۵	۱۹.۱۸۹۵	(Intercept)	عرض از مبدأ
۰.۵۶۳۲	-۰.۵۷۸۳	۰.۱۲۵۹	-۰.۰۷۲۸	Risk	کمیته ریسک
<۰/۰۰۰۱	۵.۱۶۸۳	۰.۰۲۰۶	۰.۱۰۶۳	SIZE	اندازه شرکت
۰.۰۲۲۱	۲.۳۹۴۲	۰.۰۹۵۶	۰.۲۱۳۴	LEV	اهرم مالی
۰.۷۸۳۳	-۰.۲۷۵۱	۰.۰۷۷۰	-۰.۰۲۱۲	LOSS	زیان دهی شرکت
۰.۸۱۳۵	۰.۲۳۶۰	۰.۱۹۱۹	۰.۰۴۵۳	BDIND	استقلال هیات مدیره
۰.۷۹۱۳	-۰.۲۶۴۸	۰.۰۶۹۶	-۰.۰۱۸۴	BDDUAL	دوگانگی وظایف مدیرعامل
۰.۸۵۲۳	۰.۱۸۶۳	۰.۰۳۶۸	۰.۰۰۶۹	OCF	جریان نقد عملیاتی
۰.۰۰۰۴	-۳.۵۳۰۲	۰.۰۶۹۱	-۰.۲۴۴۰	BIG4	اندازه موسسه حسابرسی
۰.۰۶۷۳	-۱.۸۳۲۸	۰.۲۱۳۳	-۰.۳۹۰۹	GC	تداوم فعالیت
۰.۱۲۴۱	-۱.۵۳۹۶	۰.۰۰۱۲	-۰.۰۰۱۸	ARL	تاخیر گزارش حسابرسی
۰/۰۵۵	ضریب تعیین تعدیل شده		۵/۱۴ (۰/۰۰۰)	آماره معنی داری مدل (P-مقدار)	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جهت بررسی فرضیه دوم تحقیق مشاهده می‌شود P - مقدار آماره معنی داری مدل حاکی از معنی داری در سطح ۵ درصد می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل شده نشان داد که ۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی مدل تبیین شده است. با توجه به نتایج جدول ۷ مشاهده می‌شود که P -مقدار کمیته ریسک ۰.۵۶۳۲. بیشتر از سطح خطای ۵ درصد بوده در نتیجه معناداری نیست و بیان می‌کند کمیته ریسک بر حق الزحمه حسابرسی اثر معناداری ندارد لذا فرضیه دوم رد می‌شود. از میان متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، اهرم مالی و اندازه موسسه حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی اثر معناداری دارند.

۸- استدلال و نتیجه‌گیری پژوهش

هدف این پژوهش بررسی این موضوع است که کمیته ریسک بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابرسی ارتباط معناداری داشته و جهت گیری این ارتباط چگونه است. کمیته ریسک با ارائه بررسی‌های مستقل و عینی، مشاوره و مساعدت در تدوین سیاست‌های هیئت مدیره، نظارت بر فعالیت شرکت در حیطه وظایف خود و ارائه توصیه‌هایی به هیئت مدیره برای حل مسائل آن‌ها، به هیئت مدیره در انجام وظایف خود کمک می‌کند. کمیته ریسک یک نهاد سیاستگذار نیست و همچنین در نوع خود عملکرد اجرایی اساسی ندارد. نقش کمیته ریسک شامل کمک به هیئت مدیره در زمینه حاکمیت شرکتی و اعمال دقت، مراقبت و مهارت در زمینه ارزیابی ریسک، استراتژی‌های درمانی و نظارت است. مسئولیت کمیته ریسک برای شناسایی موانعی که ممکن است مانع دستیابی شرکت به اهداف و مقاصد تأثیر گذار بر عملکرد شرکت بوده و یا رعایت الزامات قانونی و مقرراتی شرکت را تهدید می‌کند، مطابق با سطح ریسک قابل پذیرش برای شرکت است. حاکمیت شرکتی، سیستم حاکم بر شرکت می‌باشد به گونه‌ای که از ناتوانی شرکت جلوگیری کرده (کومو و همکاران، ۲۰۱۶) و از ارزش سهامداران محافظت می‌کند (تریگر و تریگر، ۲۰۱۵). به منظور دستیابی به این اهداف، شرکت‌ها از مجموعه‌های مختلفی از ترتیبات حاکمیتی همچون ساختار مالکیت، ترکیب هیئت مدیره، مشوق-های مدیریتی و خدمات حسابرسی و اطمینان بخشی استفاده می‌کنند (اگولرا و همکاران، ۲۰۱۵).

دلیل معنادار نبودن فرضیه اول را می‌توان چنین بیان کرد که در حالی که وجود کمیته ریسک اختیاری است، در عمل، طرفداران این موضوع استدلال می‌کنند که کمیته‌های ریسک، نظارت بر ریسک‌های هیئت مدیره را تقویت می‌کند. این در حالی است که، مخالفان این مفهوم استدلال می‌کنند که کمیته ریسک، توانایی کلی هیئت مدیره را به منظور انسجام کامل ارزیابی ریسک در نظارت خود بر استراتژی‌ها و عملیات شرکت در سطح کلی مختل می‌کند. متأسفانه در اکثر شرکت‌های بورسی کمیته ریسک بصورت اختیاری انجام می‌شود و این عمل موجب می‌شود که اعضای مثلث حاکمیت شرکتی نتوانند دیدگاه‌ها و پیشنهادها را در چارچوب اهداف مشترک سازمانی تامین کنند و در نتیجه کیفیت گزارشگری مالی بهبود نمی‌یابد. نتایج حاصل از بررسی تأثیر کمیته ریسک و کیفیت گزارشگری مالی از نظر نوع، رابطه معناداری نتایج این تحقیق با پژوهش‌های ان جی و همکاران (۲۰۱۲)، بهویان و همکاران (۲۰۲۰) و مالیک و شیف (۲۰۲۱) مخالف بوده

و با پژوهش بیتس و لگراک (۲۰۰۹) مطابق است. همچنین معنادار نبودن نتایج فرضیه دوم چنین نتیجه گرفت که با وجود تشکیل کمیته ریسک، ریسک‌های محیطی (ریسک مالی، ریسک عملیاتی، ریسک تجاری) توجه بیشتری از حسابرسان مستقل را جلب می‌کند. در این خصوص، می‌توان چنین اظهار داشت که تشکیل کمیته ریسک، به معنای اثربخش بودن آن نیست. به گونه‌ای که حسابرسان با وجود ریسک محیطی شرکت، اهمیت کمتری به حضور کمیته ریسک می‌دهند. این موضوع را می‌توان با محدودیت‌های ذاتی کنترل‌های داخلی و یا بی‌توجهی به وجود کمیته ریسک توجیه کرد. لازم به ذکر است که نتایج حاصل از بررسی کمیته ریسک و حق الزحمه حسابرسی از نظر نوع، رابطه معناداری با نتایج پژوهش‌های یاتیم (۲۰۱۰)، بهویان و همکاران (۲۰۲۰) مخالف است. همچنین در ایران در مورد این موضوع پژوهشی صورت نگرفته لذا امکان مقایسه با پژوهش‌های داخلی وجود نداشت.

۸-۱- محدودیت‌ها و پیشنهادهای پژوهش

انجام پژوهش‌های مالی مبتنی بر اطلاعات مالی در ایران، شامل پژوهش‌های حسابداری و حسابرسی، همواره با دشواری‌های زیادی همراه بوده است. بخش اعظم مشکلات مذکور به فقدان زیرساخت‌های مناسب پژوهشی برای انجام پژوهش‌های مالی مرتبط است. کند شدن روند انجام پژوهش و فراهم شدن بستر افزایش خطا در پژوهش از جمله مهم‌ترین مشکلات ناشی از این موضوع می‌باشد. در زیر به اهم محدودیت‌هایی که در حین اجرای پژوهش وجود داشته و ممکن است به تفسیر نتایج و تعمیم‌پذیری آن‌ها خلل وارد کند، اشاره می‌شود:

(۱) یکی از معضلات و محدودیت‌های عمده این پژوهش به جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز مربوط می‌شود. به منظور گردآوری اطلاعات لازم، از منابع محدودی استفاده شده است. در برخی موارد اطلاعات جمع‌آوری شده با یکدیگر تناقض داشته و یا اصولاً دارای نقص‌های اطلاعاتی بوده‌اند و باعث به وجود آمدن محدودیت‌هایی در این پژوهش گردیده است.

(۲) تحت تأثیر قرار گرفتن تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش از قلمروی مکانی آن (یعنی بازار بورس اوراق بهادار تهران) بنا به ویژگی‌های خاص کشوری همانند آئین‌نامه‌ها و ضوابط قانونی و استاندارد خاص، تأثیرپذیری قلمروی زمانی گسترده پژوهش در نتیجه معرفی استانداردهای جدید و یا وقوع بحران‌های مالی و در نهایت، اغماض از اثر تورم و سایر متغیرهای اقتصادی بر ارقام صورت‌های مالی و رابطه میان متغیرهای پژوهش از جمله دیگر محدودیت‌های عمده پژوهش حاضر محسوب می‌شوند. همچنین، پژوهش حاضر می‌تواند فرصت‌های مطالعاتی زیر را برای پژوهش‌های آتی فراهم کند:

(۱) پیشنهاد می‌شود پژوهشگران در مقالات آتی اثر کمیته ریسک بر ویژگی‌های حاکمیت شرکتی را مورد بررسی قرار دهند.

(۲) پیشنهاد می‌شود پژوهشگران به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته ریسک از جمله (تعداد اعضای کمیته ریسک و تخصص مالی کمیته ریسک) بر کیفیت گزارشگری مالی و حق الزحمه حسابرسی

فهرست منابع

- ۱) آذین‌فر، کاوه؛ قدرتی زوارم، عباس و نوروزی، محمد (۱۳۹۸)، "تأثیر ابعاد ریسک بر قیمت‌گذاری حسابرسی"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۱۱، شماره ۴۴، صص ۱۷۴-۱۵۵
- ۲) باباجانی، ابوالفضل، بحری ثالث، جمال، جبارزاده، سعید، پاکمرام، عسگر. (۱۴۰۰). تأثیر مدیریت ریسک بنگاه اقتصادی بر کیفیت گزارشگری مالی از دیدگاه مدیران ارشد، اعضای کمیته حسابرسی و حسابرسان مستقل. دانش حسابرسی. شماره ۸۲. صص ۴۱۰-۴۴۶.
- ۳) باغومیان، رافیک، محمدی، عرفان (۱۳۹۹). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر رابطه میان ریسک‌های محیطی شرکت و حق الزحمه حسابرسی. مطالعات تجربی حسابداری مالی. دوره ۱۷. شماره ۶۷. صص ۵۷-۸۷.
- ۴) بشیری منش، نازنین، صمیمی، امین. (۱۴۰۰). خوانایی متن صورتهای مالی و استراتژی‌های حسابرسان در مواجهه با ریسک حسابرسی. فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری. دوره یازده. شماره یک. صص ۱۳۷-۱۶۹.
- ۵) تاجمیر ریاحی، حامد (۱۳۹۱)، "بررسی رابطه شاخصهای حسابداری مدیریت ریسک و بازده سهام در بانکها"، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال ۱، شماره ۱، صص ۷۳-۸۳
- ۶) حسنی القار، مسعود و برزیده، فرخ (۱۳۹۹)، "بررسی تأثیر کیفیت گزارشگری مالی بر رابطه بین توانایی مدیریت و ریسک سقوط قیمت آتی سهام"، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۸، صص ۴۵-۶۰
- ۷) کاردان، بهزاد، صالحی، مهدی، کلاته، حسین (۱۳۹۵). "رابطه بین اظهارنظر حسابرس، اقلام تعهدی اختیاری و ریسک مالی" پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۱، صص ۱۱۱-۱۳۵.
- ۸) مرادی، مجید؛ صفریور مریم، و منفرد، سوگل (۱۳۸۰)، "ارتباط کیفیت سود و حق الزحمه حسابرسی با سیاست تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۲، شماره ۱۲، صص ۱-۱۶
- ۹) مشایخی، بیتا؛ حسن‌زاده، شادی؛ امینی، یاسین و منتی، وحید (۱۳۹۵)، تأثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق الزحمه حسابرسی مستقل "پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۱، صص ۴۱-۵۶
- 10) Abdullah, W.N. and Said, R. (2019), "Audit and risk committee in financial crime prevention", Journal of Financial Crime, Vol. 26 No. 1, pp. 223-234.
- 11) Aebi, V., Sabato, G., & Schmid, M. (2012). Risk management, corporate governance, and bank performance in the financial crisis. Journal of Banking & Finance, 36(12), 3213-3226.
- 12) Aguilera, R.V., Desender, K., Bednar, M.K. and Lee, J.H. (2015), "Connecting the dots: bringing external corporate governance into the corporate governance puzzle", The Academy of Management Annals, Vol. 9 No. 1, pp. 483-573.
- 13) Baker, H. Kent. Mukherjee, Tarun K. Paskelian, Ohannes George. (2014). How Norwegian managers view dividend policy. Global Finance Journal, Vol (17), pp. 155-176

- 14) Bates, E.W. and Leclerc, R.J. (2009), "Boards of directors and risk committees", *The Corporate Governance Advisor*, Vol. 17 No. 6, pp. 16-18.
- 15) Baxter, R., Bedard, J. C., Hoitash, R., & Yezege, A. (2013). Enterprise risk management program quality: Determinants, value relevance, and the financial crisis. *Contemporary Accounting Research*, 30(4), 1264-1295.
- 16) Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., & Neal, T. L. (2009). The audit committee oversight process. *Contemporary Accounting Research*, 26(1), 65-122.
- 17) Bhuiyan.B. Salma.U. Roudaki.J. Tavite.S.(2020). Financial reporting quality, audit fees and risk committees. *Asian Review of Accounting*.1-22.
- a. Brandt, M.; Brav, A.; Graham, J.; Kumar, A. 2010. "The Idiosyncratic Volatility Puzzle: Time Trend or Speculative Episodes?", *Review of Financial Studies* 23(2), 863-899
- 18) Brown, I., Steen, A. and Foreman, J. (2009), "Risk management in corporate governance: a review and proposal", *Corporate Governance: An International Review*, Vol. 17 No. 5, pp. 546-558.
- 19) Bugalla, J., Kallman, J., Lindo, S., & Narvaez, K. (2012). The new model of governance and risk management for financial institutions. *Journal of Risk Management in Financial Institution*, 5(2), 181-193.
- 20) Charles, S., Glover, S., Sharp, N., (2010). The association between financial reporting risk and audit fees before and after the historic events surrounding SOX. *Journal of Financial Economics* 29 (1), 15-39.
- 21) Chung, H.H., Wynn, J.P. and Yi, H. (2013), "Litigation risk, accounting quality, and investment efficiency", *Advances in Accounting*, Vol. 29 No. 2, pp. 180-185.
- 22) Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. COSO, (2004). *Enterprise Risk Management - Integrated Framework: Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission*.
- 23) Cuomo, F., Mallin, C. and Zattoni, A. (2016), "Corporate governance codes: a review and research agenda", *Corporate Governance: An International Review*, Vol. 24 No. 3, pp. 222-241.
- 24) Daly, K. and Bocchino, C. (2006), "Where is the risk? Audit roundup, directorship", available at: www.directorship.com.
- 25) De Lacy, G. (2005), *How to Review and Assess the Value of Board Subcommittees*, Australian Institute of Companies Directors, Sydney.
- 26) Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of accounting and economics*, 50(2), 344-401.
- 27) DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2), 275-326.
- 28) Fraser, I. and Henry, W. (2007), "Embedding risk management: structures and approaches", *Governance Advisor*, Vol. 17 No. 6, pp. 16-18.
- 29) Fraser, J.R. (2016), "The role of the board in risk management oversight", *The Handbook of Board Governance: A Comprehensive Guide for Public, Private, and Not-for-Profit Board Members*, pp. 283-313.
- 30) Gist, W. (1992). "Explaining variability in external audit fees". *Accounting & Business Research*, 23 (89), 74-79.
- 31) Gul, F.A., Chen, C.J.P., Tsui, J.S.L., 2003. Discretionary accounting accruals, managers' incentives, and audit fees. *Contemporary Accounting Research* 20 (3), 441-464.

- 32) Hay, D. C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006). "Audit Fees: A Meta-analysis of the Effect of Supply and Demand Attributes". *Contemporary Accounting Research*, Vol. 23, No. 1, pp. 141-191.
- 33) Hines, C.S., Masli, A., Mauldin, E.G. and Peters, G.F. (2015), "Board risk committees and audit pricing", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 34 No. 4, pp. 59-84.
- 34) Hribar, P., Kravet, T. and Wilson, R. (2014), "A new measure of accounting quality", *Review of Accounting Studies*, Vol. 19 No. 1, pp. 506-538.
- 35) Jiang, W., Rupley, K.H. and Wu, J. (2010), "Internal control deficiencies and the issuance of going concern opinions", *Research in Accounting Regulation*, Vol. 22 No. 1, pp. 40-46.
- 36) Kim, Y., Li, H., Li, S., 2014. CEO equity incentives and audit fees. *Contemporary Accounting Research*, Forthcoming.
- 37) Knechel, W. R., & Willekens, M. (2006). The role of risk management and governance in determining audit demand. *Journal of Business Finance & Accounting*, 9(10), 1344-1367.
- 38) Krishnan, J. (2005). Audit Committee Quality and Internal Control: An Empirical Analysis. *The Accounting Review*, 80(2), 649-675.
- 39) Lawrence, A., Minutti-Meza, M. and Vyas, D. (2018), "Is operational control risk informative of financial reporting deficiencies?", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 37 No. 1, pp. 139-165.
- 40) Liebenberg, A. P., & Hoyt, R. E. (2003). The determinants of enterprise risk management: Evidence from the appointment of chief risk officers. *Risk Management and Insurance Review*, 6(1), 37-52.
- 41) Lobo, G.J. and Zhao, Y. (2013), "Relation between audit effort and financial report misstatements: evidence from quarterly and annual restatements", *The Accounting Review*, Vol. 88 No. 4, pp. 1385-1412.
- 42) Malik.s. Shafie.R.(2021). The Effect of Risk Management Committee on Audit Fees: Malaysian Evidence. *DLSU Business & Economics Review* 31(1), p. 81-94
- 43) McShane, M. K., Nair, A., & Rustambekov, E. (2011). Does enterprise risk management increase firm value?. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 26(4), 641-658.
- 44) Moore, M.A. and Brauneis, M.J. (2008), "US subprime crisis: risk management's next steps", *Bank Accounting and Finance*, Vol. 21 No. 3, p. 21.
- 45) Ng, T.H., Chong, L.L. and Ismail, H. (2012), "Is the risk management committee only a procedural compliance?: an insight into managing risk-taking among insurance companies in Malaysia", *The Journal of Risk Finance*, Vol. 14 No. 1, pp. 71-86.
- 46) Nishaal Prasad, David Hay and Li Chen (2021). Internal audit use, earnings quality and external audit fees. The current issue and full text archive of this journal is available on Emerald Insight at: <https://www.emerald.com/insight/0114-0582.htm> 33(4) 704-504
- 47) Pagach, D., and Warr, R. (2010). The Effects of Enterprise Risk Management on Firm Performance, Working Paper, North Carolina State University, Raleigh.
- 48) Reddy, T. K., & Basu, S. (2008). Risk management in the Indian petrochemical industry (with special reference to Haldia Petrochemicals Ltd.). *DLSU Business & Economics Review*, 18(2), 97-114.
- 49) Skinner, D.J. and Srinivasan, S. (2012), "Audit quality and auditor reputation: evidence from Japan", *The Accounting Review*, Vol. 87 No. 5, pp. 1737-1765.
- 50) Song, J. and Windram, B. (2004), "Benchmarking audit committee effectiveness in financial reporting", *International Journal of Auditing*, Vol. 8 No. 3, pp. 195-205.

- 51) Subramaniam, N., McManus, L. and Zhang, J. (2009), "Corporate governance, firm characteristics and risk management committee formation in Australian companies", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 24 No. 4, pp. 316-339.
- 52) Tonello, M. (2012), "Should your board have a separate risk committee?", paper presented at the Conference Board, February, available at: <http://blogs.law.harvard.edu/corp-gov/2012/02/12/should-your-board-have-a-separate-risk-committee/doste.pdnia>.
- 53) Tricker, R.B. and Tricker, R.I. (2015), *Corporate Governance: Principles, Policies, and Practices*, Oxford University Press, Oxford.
- 54) Vafeas, N. (1999), "Board meeting frequency and firm performance", *Journal of Financial Economics*, Vol. 53 No. 1, pp. 113-142.
- 55) Vanstraelen, A. (2000). Impact of renewable long-term audit mandates on audit quality. *The European Accounting Review*, 9 (3), 419-443.
- 56) Yatim, P. (2010), "Board structures and the establishment of a risk management committee by Malaysian listed firms", *Journal of Management and Governance*, Vol. 14 No. 1, pp. 17-36.

Abstract

<https://doi.org/10.30495/faar.2023.1967411.3548>

The Impact of the Risk Committee on the Quality Financial Reporting and Auditing Fees

Saeed Omidi Kordsholi ¹
Mohammad Reza Pajoohi ²

Received: 10 / December / 2023 Accepted: 01 / February / 2024

Abstract

Risk Management Committee alone obliges auditors to conduct more regular audits and call for escalated levels of audit oversight. In other words, external auditors are obliged to dig deeper into financial statements which is more time consuming and incurs higher audit fees. The risk management committee may also encourage companies to allocate sufficient resources to their internal control systems and place them at the center of attention, which should in turn lead to more reliable financial statements. The present study was an attempt to investigate the impact of the risk management committee on the quality of financial reporting and auditing fees. To this end, a sample of 103 companies listed on the Tehran Stock Exchange was selected. The panel data method and principal component analysis (carried out within the framework of R statistical software) were used to test the hypotheses. The results showed that the risk management committee has no significant effect on the quality of financial reporting and auditing fees.

Keywords: Risk management Committee, Financial Reporting Quality, Audit Fee.

¹ Department of Accounting, Fasa Branch, Islamic Azad University, Fasa, Iran. Omidisaeed1397@gmail.com

² Department of Accounting, Shiraz University, Shiraz, Iran. (Corresponding Author)

mpajoohi77@gmail.com

